

Poul Bjerres strid för psykoterapin

Ibland undrar man hur historien skulle ha utvecklats om ett beslut, fattat i ett visst ögonblick och utan att tillsynes ha större betydelse, ja, hur skulle det sett ut om beslutet blivit ett annat? Här gäller det den svenska medicinens utveckling och ett inslag i medicinhistorien.

Den 29 januari 1935 beslöt Svenska Läkarsällskapet med 61 röster mot 25 att avslå ett förslag till bildande av en sektion för psykoterapi. Beslutet föregicks av att sektionen för psykiatri och neurologi avstyrkte bildandet och att Sällskapets nämnd instämde. Fast egentligen var sektionen redan bildad vid ett konstituerande möte. Läkarsällskapet skulle endast ta ställning till den nya sektionens förslag till arbetsordning.

När debatten kring bildandet började i januari hade sektionen redan 19 medlemmar, varav en representant för neurologin, tre för psykiatrin, fem för invärtesmedicinen. Sanatorievården, sexologin, äktenskapsfrågan, dermatologin och alkoholfrågan hade en representant vardera.

Initiativtagare och talesman för den nya sektionen var den berömde och framgångsrike privatpraktiserande läkaren Poul Bjerre (1876-1964). Han hade under sin studietid auskulterat hos den internationellt kände hypnosläkaren Otto Wetterstrand och sedan övertagit dennes praktik.

Bjerre citerade gärna den radikale psykoanalytikern Georg Groddeck: "Läkaren är instrumentet med vilket den sjuke försöker återställa sig." Bjerre framhävde psykoterapeutens betydelse framför behandlingsmetod och diverse teorier. Ifråga om metod var Bjerre eklektiker: man väljer behandlingsform efter patientens problem och personlighet.

Viktigt var att denne snabbt kom under behandling, innan problemet hunnit befästa sig; Bjerre var inte någon vän av långa sjukskrivningar. Tvärtom förespråkade han korta men effektiva behandlingar. Genom drömanalys menade han sig kunna se om patienten var på rätt väg.

Bjerre var pionjär för psykoanalysen i Sverige. 1911 höll han ett berömt föredrag i Läkarsällskapet med titeln "Den psykoanalytiska metoden". Det ansågs så kontroversiellt att det inte fick publiceras i vare sig *Svenska Läkarsällskapets Förhandlingar* eller i dess tidskrift *Hygiea*. Den alltmer doktrinära utvecklingen i kretsen kring Freud fick Bjerre att redan 1913 gå sin egen väg och utveckla en psykoterapi baserad på erfarenheter från sin egen praktik. Men han upprätthöll kontakten med bl a Alfred Adler och Carl Gustav Jung.

Bjerre höll inte mindre än 23 föredrag i Läkarsällskapet kring psykoterapi och närliggande ämnen. Mest allmänt känt är nog det kritiska föredraget "Hitler som psykoterapeut" 1933, samma år som Adolf Hitler kom till makten.

Men nu gäller det striden 1935 om en psykoterapeutisk sektion. Bjerre hade låtit annonsera ett föredrag med titeln "Psykoterapeuten – läkare eller laicus?" *Laicus* är latin och betyder lekman. Åhörarna undrade naturligtvis vad detta hade med en eventuell psykoterapeutisk sektion att göra.

Läkarsällskapets entré. Huset, med adressen Klara Östra Kyrkogata 10, är ritat av Carl Westman 1906 och berömt för sin välgenomförda och välbevarade jugendarkitektur såväl interiört som exteriört. Foto: Suzanne Gieser.

Poul Bjerre inledde med att referera till den politiska situationen. I Tyskland fördrev man psykoanalytikerna, övervägande judar, och psykoterapin hotade att följa med, eftersom man hade svårt att skilja psykoanalys från psykoterapi. De tyska läkarna förväntades dessutom försvära sig till Hitlers *Mein Kampf*. Nu hade Carl Gustav Jung vänt sig till Poul Bjerre med förslaget att man skulle bilda en överstatlig organisation för psykoterapi där varje land representerades av en landsgrupp. Då kunde inte tyskarna komma i majoritet och styra psykoterapiens utveckling. Läkarsällskapets nya sektion för psykoterapi skulle kunna utgöra den svenska landsgruppen.

Bjerre hade också tagit upp frågan med Jung om utvecklingen inom den psykoanalytiska rörelsen, där alltför många lekmän tilläts bedriva psykoanalys. Jungs svar, som Poul Bjerre refererade och anslöt sig till i sitt föredrag, gick ut på att lekmän skulle kunna utbildas i psykoanalys men att de i sin utövning måste stå under läkares ledning.

Nu vände sig Bjerre direkt emot de svenska psykiatrerna och neurologerna som han ansåg inte tillvaratog psykoterapin på ett ansvarsfullt sätt. Han hade varit med om att bilda den neurologiska sektionen men snabbt insett att intresset där för psykoterapi var mycket litet. 1924 hade man rentav medverkat till att avskaffa psykoterapin som specialitet. En självständig sektion för psykoterapi vore därför fullt motiverad.

Psykiatrin och neurologin ägnade sig inte heller åt de sjukdomar som psykoterapin behandlade, neuroserna, med symptom som fobier, tvångstankar, hämningar, oro, ångest, sömnlöshet, trötthet. Bjerre demonstrerade detta genom att gå igenom sin patientbok. Där fann han inte ett enda fall som borde behandlas av en psykiater eller neurolog. Däremot kom hans patienter ofta in på moraliska och religiösa frågor. Psykoterapeuten borde därför ha en annan specialistutbildning än psykiatern och neurologen. En sektion för psykoterapi skulle bli till uppgift att utveckla en sådan. Sektionen skulle över huvud taget vara ett forum för fortbildning och – inte minst – för samordning av skilda meningar och erfarenheter. Bjerre förutspådde att om inte läkarkåren tog sig an psykoterapin på allvar skulle det snabbt växa fram en okontrollerbar lekmannarörelse av stridiga skolor och rentav kvacksalveri.

Åhörarna överrumplades av Bjerres föredrag. Motvilligt erkände man en del intres-

santa inslag och att det dessutom var glänsande framfört. Den ortodoxa psykoanalysens ledande kraft i Sverige, Alfhild Tamm, förklarade sig dock vara emot en psykoterapeutisk sektion. Man hade redan en psykoanalytisk förening som svarade för utbildningen av psykoanalytiker, och där hade man full kontroll över lekmännen. Nestorn inom svensk psykiatri, professorn och överläkaren vid Konradsbergs sinnessjukhus Bror Gadelius menade att en psykoterapeutisk sektion skulle bli forum för diverse trender. Och medicinskt oskolade lekmän skulle inte kunna avgöra om sjukdomen var organisk och ärftligt betingad, "degeneration".

Ledaren för den neurologiska och psykiatriska sektionen, professor Nils Antoni, bestred påståendet att man där skulle stå främmande inför neurotiska problem och neurosbehandling. Just på sista tiden hade man på hans initiativ intensifierat intresset för psykoterapi. Han ansåg att frågan måste bordläggas, så att man hann tänka igenom vad Bjerre sagt.

Diskussionen fortsatte fjorton dagar senare. Då hade man mobiliserat fler motargument. Diskussionen blev ganska hetsig. Nils Antoni ifrågasatte Bjerres framställning av motsättningarna mellan psykoterapi och psykiatri. Han refererade till dennes nyutkomna bok *Och snart står döden och stampar vid vår port* innehållande ett stort antal patientfall. Han försäkrade att "inte ett enda av de fall som där skildras inte också förekommer hos oss". Vilka metoder psykiatrin hade för att behandla dessa gick han dock inte in på. Han hävdade att psykoterapeuterna trivdes mycket bra i hans sektion och att Bjerre och hans falang företrädde psykoanalytiska särintressen och att den nya psykoterapeutiska sektionen skulle bli en "sektion Bjerre".

Poul Bjerre talar i Svenska Läkarsällskapet. Teckning i dagstidning av okänd konstnär.

Bjerre besvarade indignerat angreppen och avslutade för sin del diskussionen med att referera till Sällskapets stadgar: "Ledamöter, som ägna sig åt medicinska specialfack, äga rätt att sammansluta sig till vetenskapliga sektioner av Sällskapet; dock skall den för varje sektion gällande arbetsordningen underställas Sällskapets prövning och godkännande." Därav drog han slutsatsen att en sektion inom Sällskapet inte kunde hindra en annan grupp från att bilda sektion.

Ändå beslöt Sällskapet i enlighet med den psykiatriska och neurologiska sektionens yrkande att avslå förslaget om bildandet av en sektion för psykoterapi.

När Bjerre repat sig efter nederlaget sammankallade han till bildandet av en svensk landsgrupp under namnet Sällskapet för medicinsk psykologi och psykoterapi. Detta hade redan från början 28 medlemmar, samtliga läkare. När man 1940 startade psykoterapeutisk utbildning och praktik i det nybildade Institutet för medicinsk psykologi och psykoterapi öppnades detta för lekmän, för teologer med intresse för själavård.

Däremot kan man konstatera att psykiatrin

under årens lopp inte förvaltat psykoterapin särskilt väl och att psykoterapin för den skull i hög grad frigjorts från medicinen. Den har blivit en av samhället erkänd rörelse, med egen utbildning som leder till legitimation, och egna fora som t ex Erica- och S:t Lukasstiftelsen. Men därutöver har det också uppstått en undergroundrörelse av vildvuxna terapier, dit människor söker sig när den etablerade medicinen inte svarar mot behoven.